

# Yhdistyksen historiikki

Kunniapuheenjohtaja Raimo Vahteran puhe yhdistyksen 80-vuotisjuhlassa 27.11.2008

Hyvät Vallis Gratiae -yhdistyksen jäsenet, arvoisat kuulijat

1920-luku oli pienelle Naantalille vilkasta aikaa. Vuosikymmenen alussa kaupunki sai rautatien. Ainut mikä kaupunkilaisia häiritsi, oli aseman etäinen sijainti. Asemalta oli kilometri satamaan. Vuosikymmenen puolivälin jälkeen autoliikenteestä tuli vakava kilpailija junamatkoille.

Kylpylä oli kuitenkin kaupungin henkinen ja taloudellinen keskus. Kylpylä oli maiseman ohella tärkeä syy siihen, miksi suurliikemies Alfred Kordelin valitsi Kultarannan suvilinnansa paikaksi. Kultaranta sai lisäarvoa, kun siitä vuonna 1922 tuli tasavallan presidentin kesäasunto.

Naantalilaisille oli tärkeää, että kylpylän vieraat viihtyivät kaupungissa. Vaikka kanta-asiakkaat saapuivat kesä kesän jälkeen kylpylään, naantalilaisaktiivit katsoivat, että jotain tarttis tehdä. He päättivät perustaa yhdistyksen.

Vallis Gratiae -yhdistys - Föreningen Vallis Gratiae merkittiin yhdistysrekisteriin 9. päivä syyskuuta 1928. Sen tarkoituksena oli "ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin, jotka edistävät kylpy- ja kesävieraiden viihtymistä paikkakunnalla ylläpitämällä puistoja ja teitä sekä saattamalla niillä olevat sohvat ja penkit hyvään kuntoon, sikäli kuin yhdistyksen omat ja kaupungin viranomaisten mahdollisesti myöntämät varat sallivat, huomioon ottaen, että kaikki varat käytetään mahdollisimman edullisesti".

Yhdistystä, jonka ensimmäinen puheenjohtaja oli metsänhoitaja Hugo Ehnqvist, ei kuitenkaan tarkoitettu sen aikaiseksi kaupungin puisto-osastoksi, vaan perustamisen pontimena oli 1920-luvulla virinnyt kotiseutuhenki.

Kaupungissa oli vuonna 1921 Pyhän Birgitan kuolinpäivänä 23. heinäkuuta järjestetty Birgitta-Vesperit. Samana vuonna kirkkopuistossa paljastettiin Jöns Budden muistokivi. Pari vuotta myöhemmin Helsingissä esitettiin Amos Anderssonin kirjoittama legendanäytelmä Vallis Gratiae. Myöhemmin se esitettiin myös Tukholmassa ja Wienissä.

Yhdistys herätti kiinnostusta kaupunkilaisten keskuudessa, joskin eräät pitivät sitä "ruotsinkielisen herrasväen seurana". Yhdistys oli kaksikielinen. Toiminta käynnistyi kuitenkin vireästi. Ensimmäisenä toimintavuonna yhdistyksessä oli 48 varsinaista ja 58 vuosijäsentä.

Keväällä 1929 yhdistys anoi ja sai kaupungilta 500 markkaa Kaivohuoneen eteen pystytettävää lippusalkoa ja Suomen lippua varten. Salko hankittiin. Lipun nosto ja lasku jäivät yhdistyksen hoidettaviksi.

Yhdistyksen varainhankinta sujui varsin tyydyttävästi: teitä kunnostettiin, istutuksia ja penkkejä hankittiin. Suosituin ja arvattavasti myös tunnetuin tapa kerätä rahaa toimintaan oli Kaivohuoneen kesäiset aamiaiset. Kesältä 1930 tiedetään, että maskeraadit 9. elokuuta sujuivat odotusten mukaisesti, onnistuneesti.

Yhdistyksen alkuvuosien toiminnasta meitä muistuttavat edelleen eräät muistomerkit. Vuonna 1931 kirkkomaalle pystytettiin professori Axel Haartmanin suunnittelema luostarin nunnien muistokivi 'Ora pro nobis'.

Kaksi vuotta myöhemmin Niemen taloon kiinnitettiin muistolaatta, joka kertoi Turun piispa Maunu II Tavastin asuneen paikalla sijainnassa talossa viimeiset vuotensa.

1930-luvun lopulla yhdistyksen puhti haihtui. Toiminnan hiipuminen oli sidoksissa kylpylään, joka keikkui vuosikymmenen alussa konkurssin partaalla ja kaatui lopulta kaupungin syliin. Kylpylä olisi vaatinut investointeja, joihin kaupungilla ei ollut varaa. Toiminta kuitenkin jatkui, mutta entistä tasoa ei enää saavutettu.

Sotavuosiksi yhdistyksen toiminta lakkasi kokonaan. Sodan jälkeen yritettiin uutta alkua. Se oli vaikeaa, vaikka uusiakin konsteja keksittiin. Kesällä 1951 yhdistys järjesti juhlan, jossa valittiin Miss Vallis Gratiae.

Uutta nousua ei kuitenkaan tapahtunut. Vuonna 1951 pidettiin sen rupeaman viimeinen kokous. Läsnä oli kaksi jäsentä. Yhdistys nukahti uudelleen. Uni oli kuitenkin Ruususen unta, ei kuolinunta.

Vuonna 1969 kaupunginjohtaja Jaakko Kalkas kutsui koolle valmistelevan kokouksen keskustelemaan Vallis Gratiae -yhdistyksen mahdollisesta henkiinherättämisestä. Hankkeelle antoi pontta samanaikaisesti vireillä ollut taideyhdistyksen perustaminen. Herätys onnistui: ensimmäinen kokous pidettiin helmikuussa 1970. Siihen mennessä yhdistyksen säännöt oli ajanmukaistettu ja tarkoituksykalä kuului näin:

"Yhdistyksen tarkoituksena on ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin, jotka lisäävät kaupungin viihtyisyyttä matkailukohteena, kulttuurikeskuksena ja kaupunkimiljöönä. Tarkoituksensa toteuttamiseksi yhdistys harjoittaa tiedotustoimintaa, järjestää erilaisia virkistys- ja kulttuuritilaisuuksia, tekee toimintansa piiriin kuuluvia aloitteita ja toimeenpanee niitä pyrkien yhteistoimintaan kaupungin viranomaisten, muiden yhteisöjen ja elinkeinoelämän kanssa."

Yhdistyksen toiminta-ajatus sai näin uusia ulottuvuuksia, mukaan tulivat kulttuuri ja kaupunkimiljöö. Käytännössä naantalilaiset näkivät yhdistyksen toiminnan Taidehuoneen kesänäyttelyissä ja kesäteatterissa. Kummatkin käynnistyivät kesällä 1970. Mannerheiminkatu 1:ssä sijainneen Taidehuoneen ensimmäinen näytteilleasettaja oli taiteilija Aarre Heinonen. Myöhemmin samana kesänä Ahlmarkin mäellä esitettiin naantalilaisen Maijaliisa Dieckmannin kirjoittama näytelmä Luostarin juurella.

Yhdistyksen toiminta on sisältänyt monia projekteja, kannanottoja ja kulttuurimatkoja, mutta keskeisenä runkona olivat pitkään kesänäyttelyt, joiden lippulaivaksi tuli vuonna 1976 Artminor - valtakunnallinen pienimuotoisen taiteen näyttely. Artminor -näyttelyjen sarja oli tunnustettu ja tunnettu. Näyttelyihin kutsuttiin vuosittain toistakymmentä taiteilijaa niin, että mukana oli pienimuotoisia maalauksia, grafiikkaa sekä pienoisseistoksia.

Kesäteatteriesityksiä yhdistys järjesti kesästä 1970 kesään 1978. Ne tuotettiin yhteistyössä Naantalin työväenopiston näytelmäpiirin kanssa. Esityspaikaksi vakiintui Rantalan talon piha.

Vuonna 1974 käynnistyi paikannimitutkimus, jossa kartoitettiin alkuperäisiä naantalilaisia paikannimiä. Tutkimuksen tuloksia on vieläkin nähtävissä bussipysäkeillä.

Yhdistyksen hallituksen jäsen, kuvanveistäjä Raimo Äijälä, sai vuonna 1974 tehtäväkseen suunnitella mitalin, jota voitaisiin jakaa henkilölle tai yhteisölle, joka on antanut panoksensa Naantalin kulttuurikuvan kehittämiseksi tai toiminnallaan edesauttanut tai pyyteettömästi suorittanut huomattavan elämäntyön Naantalissa tai naantalilaisten hyväksi.

Naantalissa aurinkoa, merta ja vanhaa kaupunkia symboloiva mitali sai nimekseen Vallis Gratiae. Sen luovutuspäiväksi vakiintui kaupungin perustamispäivä 23. elokuuta. Mitalin alkuperäiskappale luovutettiin tasavallan presidentti Urho Kekkoselle Kultarannassa kesällä 1975. Mitalin numero 1 sai seuraavana vuonna vuorineuvos Uolevi Raade.

Mitali jaettiin alkuun kaupunginjohtajan virkahuoneessa. Sittemmin johtokunta katsoi, että mitalinjako tarvitsee ympärilleen laajemmat ja julkisemmat puitteet ja niin Naantali-päivän juhliminen sai alkunsa kesällä 1982.

Yhdistys on kustantanut myös painotuotteita. Kesällä 1978 julkaistiin vanhankaupungin opaskirjanen Kävelyretki vanhassa Naantalissa. Oppaan tekstin kaupungin vanhimpien talojen historiasta laati ekonomi Unto Aarnio. Kirjaseuran kuvitti kuvanveistäjä Raimo Äijälä.

Syksyllä 1978 yhdistys täytti puoli vuosisataa ja sen kunniaksi julkaistiin kirja Naantalia, Vallis Gratiae -yhdistys 1928-1978. Kirjalla haluttiin valottaa elämänmenoa Naantalissa yhdistyksen perustamisen aikaan.

Vuonna 1993 yhdistys julkaisi kuvateoksen Muuttuva Naantali. Kirjan teksti oli Raino Puottulan käsialaa ja runsaalla kuvituksella pyrittiin kertomaan, miten Naantalissa kaupunkikuvaa on vuosien saatossa muuttunut.

Vuonna 2006 yhdistys oli mukana Naantalissa vanhankaupungin rakennuskantaa esittelevän teoksen tuottamisessa. Muita kustantajia olivat Naantalissa kaupunki, Turun maakuntamuseo ja Varsinais-Suomen liitto. Varoja on hankittu myös tuottamalla ja myymällä Naantali -aiheisia postikortteja, kirjeensulkijamerkkejä ja pinssejä.

Maininnatta ei voi jättää sitäkään, että yhdistys oli keväällä 1980 Naantalissa kaupungin, professori Arto Noraksen, Naantalissa Musiikkiyhdistyksen ja Naantalissa museoyhdistyksen kanssa perustamassa Naantalissa musiikkijuhlasäätiötä. Musiikkijuhlien oivallisen logon piirsi kuvanveistäjä Raimo Äijälä.

Toivo Lyy -seura lahjoitti yhdistykselle runsaat 4.000 markkaa käytettäväksi vuonna 1998 Toivo Lyy:n syntymän 100-vuotismarkkipäivän juhlistamiseen. Naantali-päivän teemaksi valittiin Lyy ja hänen tuotantonsa. Samalla päätettiin perustaa Toivo Lyy - stipendi, jota voidaan jakaa yläasteiden parhaille kotiseutu- tai kirjallisuusaiheisen aineen kirjoittajalle.

Vuodesta 2006 lähtien yhdistys on lisännyt yhteistoimintaa Naantalissa musiikkiopiston kanssa ja toimii nykyisin myös musiikkiopiston vanhempainyhdistyksenä. Yhdistys on Suomen Kotiseutuliiton jäsen ja liiton vuosikokouksiin on pyritty mahdollisuuksien mukaan osallistumaan.

Vallis Gratiae -yhdistys on vuosien varrella tehnyt lukuisia kulttuurimatkoja, milloin teatteriin, milloin oopperaan, milloin muualle. Haluan tässä nostaa esille vain syksyllä 2003 tehdyn retken Maskuun. Se oli kiintoisa, monipuolinen ja kaikkia osallistujia palkitseva retki. Lähelläkin voi olla runsaasti nähtävää ja opittavaa. Kotiseututyö, joka on yhdistyksen toiminnan punainen lanka, on Naantalissa naantalilaisuuden ylläpitämistä ja vahvistamista. Naantalissa kasvaessa kasvavat myös

haasteet. Kotiseudun myönteinen kokeminen on kiinteä osa yksilön identiteettiä. Se on voima, jolle rakentuu terve ja myönteinen kuntalaisten keskinäinen yhteistyö. Kotiseututyö ei ole vain fyysisen ympäristön vaalimista. Se on myös sosiaalisen ympäristön kehittämistä ja vireyttämistä.

Omasta puolestani haluan onnitella 80 vuotta täyttäneitä yhdistystä!